

О. М. Вівсянник,
к. держ. упр., докторант кафедри публічного управління та землеустрою,
Класичний приватний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9373-047X>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.8.219

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

О. Vivsyanuk,
PhD in Public Administration, Doctoral student of the Department
of Public Administration and Land Management, Classical private university

STATE REGULATION OF THE DEVELOPMENT OF MEDICAL TOURISM IN UKRAINE

Визначено, що вітчизняні науковці своїх працях досліджували питання інституційної трансформації системи державного управління охороною здоров'я, зокрема запровадження нових форм надання послуг в системі охорони здоров'я, таких як медичний туризм, визначали соціальне значення туризму, зокрема його рекреаційної та медичної складової. Науковці досліджували також економічні процеси в системі оздоровлення та охорони здоров'я.

Визначено, що складний механізм взаємної інтеграції медичної складової та туристичної складової в сфері розвитку медичного туризму, великий масив наявного іноземного досвіду в цій сфері лікування і оздоровлення потребує подальших наукових розробок. Саме тому метою представленої статті є процес державного регулювання розвитку медичного туризму в Україні. В статті проаналізовано вплив органів державного управління на розвиток медичного туризму

It was determined that domestic scientists in their works investigated the issue of institutional transformation of the state health care management system, in particular, the introduction of new forms of service provision in the health care system, such as medical tourism, determined the social significance of tourism, in particular its recreational and medical components. The scientists also studied economic processes in the system of rehabilitation and health care.

It was determined that the complex mechanism of mutual integration of the medical component and the tourist component in the field of medical tourism development, a large array of available foreign experience in this field of treatment and recovery needs further scientific development. That is why the purpose of the presented article is the process of state regulation of the development of medical tourism in Ukraine. The article analyzes the influence of state administration on the development of medical tourism.

It was determined that the tasks of the state in the field of medical tourism development are: development and introduction of organizational and legal foundations for the development of medical tourism; creation of a high-tech medical tourism base; creation of a state management system for the training of highly qualified medical personnel, which will be confirmed by international certificates; combination of the functions of medicine and recreation in medical centers, certification of both

medical services and high-level hotel and restaurant services at the same time; simplification of visa procedures for foreign citizens who intend to be treated and recuperate in medical institutions (medical centers) of Ukraine; creation by the state of conditions for attracting investments in the field of medical tourism with the aim of creating a world-class medical and tourist service; implementation of state social guarantees; ensuring the participation of state administration bodies in international organizations, associations working in the field of medical tourism; development at the state level of mechanisms for the popularization of resorts of Ukraine and the treatment potential of medical centers of Ukraine; to provide convenient logistics for patients from abroad to recreation areas and medical centers of Ukraine.

*Ключові слова: державне, регулювання, розвиток, медичний туризм, управління, влада.
Key words: state, regulation, development, medical tourism, management, power.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У загальновизнаній моделі медичного туризму бідні країни експортують знання та послуги в галузі охорони здоров'я пацієнтам із промислово розвинутих країн. Цей напрямок міжнародної торгівлі медичними послугами протилежний традиційним моделям державної організації охорони здоров'я. Отже, країни, які нещодавно переважно експортували медичну продукцію та послуги для менш розвинених країн зараз купують медичну допомогу в цих країнах. Основна причина, чому країни медичного туризму можуть пропонувати недорогі медичні послуги, пов'язана з рівнем їхнього національного економічного розвитку. Відповідно, нижча вартість медичної допомоги відповідає економічному середовищу, в якому надається допомога. Інша причина для низьких витрат за кордоном пов'язана з медичним юридичним середовищем — премія страхування професійної відповідальності для хірурга в Індії становить 4 % від того, що вона становить у Нью-Йорку. Органи державного управління в усіх країнах світу формують систему регулювання, що підтримує розвиток медичного туризму.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

В процесі дослідження питань державного регулювання розвитку медичного туризму в Україні та підготовки даної публікації ми спиралися на праці відомих науковців в галузі державного управління медичною сферою, таких як Сазонець І.Л., Сазонець О.М., Зима І.Я., Ганкіна М.С., які в своїх працях досліджували питання інституційної трансформації системи державного управління охороною здоров'я, зокрема запровадження нових форм надання послуг в системі охорони здоров'я, таких як медичний туризм, визначали соціальне значення туризму, зокрема його рекреаційної та медичної складової, досліджували економічні процеси в системі оздоровлення та охорони здоров'я [1, 2, 3, 4].

МЕТОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ

Однак складний механізм взаємної інтеграції медичної складової та туристичної складової в сфері розвитку медичного туризму, великий масив наявного іноземного досвіду в цій сфері лікування і оздоровлення потребує подальших наукових розробок. Саме тому метою представленої статті є процес державного регулювання розвитку медичного туризму в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Ціла низка органів державної влади регулює діяльність нашої країни в сфері медичного туризму. Провідне місце в цій співпраці посідає Міністерство охорони здоров'я України. До його функцій в сфері лікувально-оздоровчого туризму входять такі як: організація діяльності медичних закладів, організація медичної складової в діяльності санаторно-курортних закладів, ліцензування та сертифікація в сфері охорони здоров'я, підготовка спільно з Міністерством освіти і науки України медичних кадрів. При цьому за МОН України зберігаються функції головного менеджера діяльності медичних університетів, в той час, як МОЗ України відповідає за змістовне наповнення навчальних програм.

Велике значення в державному управлінні лікувально-оздоровчим туризмом відіграє Міністерство соціальної політики України. Це міністерство має свою нішу в процесі оздоровлення населення країни. Воно відповідає за оздоровлення певних пільгових категорій населення. До таких категорій відносяться діти, інваліди, пенсіонери, діти війни, військовослужбовці, військові пенсіонери. Значною мірою військовослужбовці, військові пенсіонери отримують належне лікування і оздоровлення завдяки соціальній діяльності Міністерства оборони України.

Під патронатом Міністерства соціальної політики України працює Державне агентство розвитку туризму. Цей керівний орган опікується ліцензуванням туристич-

Таблиця 1. Результати пошуку в Інтернеті термінів, що стосуються медичного туризму

№	Пошуковий запит	Кількість виявлених Інтернет сайтів
1	«медичний туризм»	777 000
2	«медичний туризм» +хірургія	239 000
3	«медичний туризм» +серце	169 000
4	«медичний туризм» + серце + операція	111 000
5	«медичний туризм» + кардіологічна операція	121 000
6	«медичний туризм» + трансплантація	81 900
7	«медичний туризм» + рак	152 000
8	«медичний туризм» + ожиріння	85 400
9	«медичний туризм» + бариатричний	24 600
10	«медичний туризм» + суглоб	86 700
11	«медичний туризм» + стегно	79 200
12	«медичний туризм» + простати	62 400
13	«медичний туризм» + косметичний	123 000
14	«медичний туризм» + пластика + хірургія	136 000
15	«медичний туризм» + стоматологія	189 000
16	«медичний туризм» + операція + стать	51 300
17	«медичний туризм» + заощадження	67 000

ної діяльності, категоризацією засобів розміщення, розвиває ідеї та реалізує можливості безбар'єрного туризму в Україні. Значною мірою ДАРТ координує в своїй діяльності роботу інших органів державної влади саме в питаннях поєднання якості надання медичної послуги одночасно із високою якістю готельно-ресторанного бізнесу в медичному закладі.

Підтримка розвитку лікувально-оздоровчого туризму місцевими органами влади також має велике значення. Місцеві органи влади підтримують ініціативи місцевих громад щодо розробки та реалізації проектів медичного туризму, створення рекреаційних, паркових зон, формування нових туристичних дестинацій та вдосконалення туристичної інфраструктури, що впливає на позитивний імідж регіону.

Більш важкі діагнози потребують тривалого лікування, спеціалізованої, високопрофесійної допомоги. В усьому світі така допомога на теперішній час може надаватися у формі медичного туризму. Цей вид туризму на нашу думку відрізняється від лікувально-оздоровчого більш професійним та спеціалізованим хірургічним втручанням та іншими формами спеціалізованого лікування. Скеровані низкою чинників позамедичного характеру, "медичні туристи" шукають сучасне медичне обслуговування за доступними цінами в країнах різного рівня розвитку. Медичний туризм відрізняється від традиційних форм міжнародного медичного обслуговування, де пацієнти зазвичай подорожують із менш розвинених країн у великі медичні центри високорозвинених країн у пошуках передового лікування. Популярність цього напрямку туризму зростає також немає й точної інформації про те, скільки пацієнтів отримують медичну допомогу в моделі медичного туризму.

Держава підтримує розвиток медичного туризму шляхом його популяризації через засоби масової інформації. Статті та передачі про медичний туризм все частіше з'являються в пресі та ефірі, а нещодавно було видано кілька путівників. Інтернет-пошук Google 6 травня 2023 року з використанням терміну "медичний туризм" дав 777 000 результатів (таблиця 1).

Медичний туризм є доволі багатогранним та різноманітним за своєю суттю феноменом. Лікувально-оз-

доровчий туризм це ринковий механізм який формується складною структурою взаємодій безлічі медичних, економічних, соціальних і політичних сил. Причини, з яких медичні туристи вирушають до подорожей по всьому світу задля отримання медичної допомоги наступні:

- низька вартість;
- відсутність страховки/невідповідна страховка.
- Особливо у пацієнтів зі Сполучених Штатів Америки;
- пластична та косметична хірургія;
- естетична стоматологія/масштабна реконструкція зубів;
- бариатрична хірургія та подальша контурна корекція тіла;
- процедури зміни статі;
- лікування безпліддя.

Низька вартість у переважній більшості випадків є основною причиною того, що пацієнти з промислово розвинених країн звертаються за медичною допомогою до менш економічно розвинених країн.

Пацієнти в моделі лікувально-оздоровчого туризму, швидше за все, віддали б перевагу проведенню серйозної операції в лікарні свого міста або в місцевому центрі. Проте ці пацієнти відчувають необхідність збалансувати власні потреби щодо здоров'я з іншими міркуваннями; вони готові прийняти невизначеність щодо якості, аби отримати допомогу за більш комфортними цінами, які вони можуть собі дозволити.

У 2006 році інші медичні організації почали звертати увагу на медичний туризм, відповідаючи повідомленнями на своїх веб-сайтах і презентаціями на зборах, щоб надати своїм членам інформацію та думки громадськості.

У червні 2006 року Спеціальний комітет Сенату США з питань старіння провели слухання з питання медичного туризму, після чого голова, сенатор було запропоновано створити робочу групу експертів для вивчення впливу та безпеки дешевого медичного обслуговування за кордоном [5].

Проводять певну роботу з розвитку медичного туризму і органи державного управління в Україні. Комітет з питань охорони здоров'я провів у Верховній Раді засідан-

ня "круглого столу" на тему: "Медичний туризм в Україні: проблеми та перспективи". Під час засідання було визначено, що "Щороку до України приїждить на лікування майже 50 тисяч пацієнтів з Німеччини, Франції, Великої Британії, США та Ізраїлю. За рік вони сумарно витрачають близько 125 млн доларів. Але, у свою чергу, українців поки що виїжджає на лікування в 4 рази більше" [6].

Верховною Радою прийнято за основу проект Закону "Про внесення змін до Закону України "Про туризм" та деяких інших законодавчих актів щодо основних засад розвитку туризму". Серед змін до Закону України "Про туризм" планується визначити в нашій країні окремий вид туризму "Медичний туризм" [7].

В Комітеті з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму відбулось засідання "круглого столу" на тему: "Медичний туризм в Україні: реалії та перспективи". Під час засідання було визначено, що "Основні проблеми полягають у відсутності організаційно-правових основ розвитку галузі та підтримки з боку держави. ...проблеми виникають через низький рівень співпраці між медичними й оздоровчими закладами з одного боку та туристичними компаніями — з іншого. ...необхідно офіційно визнати медично-оздоровчий туризм одним з пріоритетів розвитку української туристичної індустрії та закріпити цей напрямок на законодавчому рівні, у стратегічних та програмно-цільових документах Кабінету Міністрів України [8].

Значний інституційний та регулюючий вплив на систему державного управління медичним туризмом в Україні має Українська Асоціація медичного туризму України. Ця фундація провела круглий стіл "Медичний Туризм в Україні. Реалії та перспективи". Захід проводився за підтримкою Верховної Ради України — Підкомітету з питань розвитку туризму, курортів та рекреаційної діяльності та Комітету Верховної Ради України з питань охорони здоров'я. Було відзначено, що для розбудови України медичний туризм є дуже перспективним напрямком сфери медичних послуг. Зокрема, визначено, що "медичний туризм надає в 5—6 разів більше прибутку, аніж інші види туризму — в середньому за візит з ціллю оздоровлення турист залишає 7 тисяч доларів" [9].

Приділяє увагу розвитку медичного туризму і Президент України. Під час відвідування Львівської області у 2019 році, та зустрічей з представниками органів місцевої влади, представниками санаторно-курортних закладів він наголошував на тому, що "Офіс Президента підготує та надішле до Міністерства закордонних справ перелік країн, громадянам яких Україна дозволить в'їзд з метою медичного туризму без необхідності оформлення віз" [10].

У зв'язку з цими заходами, можна визначити, що завданням держави в сфері розвитку медичного туризму є:

- розробка та запровадження організаційно-правових основ розвитку галузі медичного туризму та підтримки його з боку держави на всіх рівнях;

- створення високотехнологічної бази медичного туризму в спеціалізованих лікарнях, що знаходяться в рекреаційно привабливих регіонах;

- створення системи державного управління підготовки медичних кадрів високої кваліфікації, що буде підтверджуватися міжнародними сертифікатами;

- поєднання в медичних центрах функцій медицини та відпочинку, сертифікація одночасно як медичних послуг, так і високого рівня готельно-ресторанних послуг;

- спрощення візових процедур для іноземних громадян, які мають намір лікуватися та оздоровлюватися в лікувальних закладах (медичних центрах) України;

- створення державою умов для залучення інвестицій в сферу медичного туризму з метою створення медичного та туристичного сервісу світового рівня;

- реалізація соціальних гарантій держави шляхом надання можливості пацієнтам з України в рамках соціальних пільг, що існують, отримувати лікування в центрах медичного туризму в Україні та за кордоном;

- забезпечення участі органів державного управління, місцевого самоврядування, неурядових організацій, асоціацій в міжнародних організаціях, асоціаціях, що працюють в сфері медичного туризму;

- розробка на рівні держави механізмів популяризації курортів України та лікувального потенціалу медичних центрів України, особливо в країнах Європи, що мають безпосередню географічну близькість;

- забезпечити зручну логістику для пацієнтів з-за кордону до рекреаційних зон та медичних центрів України.

ВИСНОВКИ

Популярність медичного туризму в Україні зростає у зв'язку із декількома факторами. По-перше, в нашій країні існують усталені традиції лікувально-оздоровчого туризму. Під час існування СРСР значною мірою були реалізовані програми будівництва санаторіїв, будинків відпочинку, оздоровчих комплексів, які використовуються на теперішній час і є основою, локальними центрами розвитку нових туристичних об'єктів, які використовують відомі бренди, лікувальну базу та розвинуту інфраструктуру. По-друге, реформа медицини, яка проводиться на теперішній час в Україні має завдання зберегти соціальну спрямованість системи охорони здоров'я і одночасно підвищити її ефективність та спрямувати на шлях комерціалізації. Це призводить до необхідності більш уважного ставлення громадянами до свого здоров'я, підвищення профілактичних оздоровчих заходів, формування здорового способу життя. По-третє, якість послуг і сервіс в санаторіях України постійно зростає, що дає можливість вітчизняним курортним підприємствам конкурувати із іноземними курортами і залучати на відпочинок не тільки туристів з України, але й закордон [11].

Лікувально-оздоровчий та медичний туризм дозволяє країнам які мають довгі черги на процедури з метою усунення відставання відправляти хворих в іноземні країни для оперативного догляду, із невеликими витратами, без розширення місцевих можливостей. Велике соціальне значення цього виду туризму та його економічна ефективність потребує особливої уваги з боку органів державного управління до його розвитку.

Література:

- Вівсяник О.М., Сазонець І.Л. Формування безбар'єрного простору в санаторно-курортних закладах на основі реалізації принципів охорони здоров'я. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 3. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/dy/article/view/3230/3266> (10.04.2024).

2. Сазонець О.М., Альшаафі Мохамед Алі. Іноземний досвід управління медичними закладами в інформаційно-комунікативному середовищі. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 18. С. 19—23.

3. Сазонець І.Л., Зима І.Я. Соціальні інститути в трансформації державної системи управління охороною здоров'я: монографія. Рівне: Волин. обереги, 2018. 168 с.

4. Сазонець О.М., Ганкіна М.С. Шляхи реалізації соціально-комунікативної функції підприємств міжнародного туризму в практичній діяльності. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 11. С. 38—42.

5. Appleby J and Schmidt J. Sending patients packing. USA Today. URL: <https://go.gale.com/ps/i.do?p=AONE&u=googlescholar&id=GALE|A172451436&v=2.1&it=r&sid=AONE&asid=5823b364> (дата звернення: 21.12.2023 р.).

6. "Медичний туризм в Україні: проблеми та перспективи". URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/127061.html> (дата звернення: 21.12.2023 р.).

7. Прийнято за основу проект Закону "Про внесення змін до Закону України "Про туризм" та деяких інших законодавчих актів щодо основних засад розвитку туризму". URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/207782.html> (дата звернення: 21.12.2023 р.).

8. 5 липня 2019 року в Комітеті з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму відбулось засідання "круглого столу" на тему: "Медичний туризм в Україні: реалії та перспективи". URL: https://komsport.rada.gov.ua/documents/round_tab/74289.html (дата звернення: 21.12.2023 р.).

9. Медичний туризм: представники Львівщини взяли участь у круглому столі в Києві. URL: <https://old.loda.gov.ua/news?id=46065> (дата звернення: 21.12.2023 р.).

10. Президент України пропонує скасувати візи для низки країн з метою стимулювання медичного туризму. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-proponuye-skasuvati-vizi-dlya-nizki-krayi-56717> (дата звернення: 21.12.2023 р.).

11. Слатвінська Л. А. Перспективи розвитку інклюзивного туризму в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. № 5. — URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1684> (дата звернення: 16.12.2023).

References:

1. Vivsiannyk, O.M. and Sazonets', I.L. (2024), "Prerequisites for the state creation of barrier-free space in sanatorium and spa institutions", *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, vol. 3, available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/3230/3266> (Accessed 10.04.2024).

2. Sazonets, O. and Ali, Elshaafi Mohamed (2018), "Foreign experience in the management of medical institutions in the information and communication environment", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 18, pp. 19—23.

3. Sazonets', I.L. and Zyma, I.Ya. (2018), *Sotsial'ni instytuty v transformatsii derzhavnoi systemy upravlinnia okhoronoiu zdorov'ia* [Social institutions in the transformation of the state health care management system], Volyn. oberehy, Rivne, Ukraine.

4. Sazonetz, O. and Gankina, M. (2017), "The ways of implementation of socio-communicative functions of the

enterprises of international tourism in practice", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 11, pp. 38—42.

5. Appleby, J and Schmidt, J. (2007), "Sending patients packing", *USA Today*, available at: <https://go.gale.com/ps/i.do?p=AONE&u=googlescholar&id=GALE|A172451436&v=2.1&it=r&sid=AONE&asid=5823b364> (Accessed 21.12.2023).

6. Verkhovna Rada of Ukraine (2016), "Medical tourism in Ukraine: problems and prospects", available at: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/127061.html> (Accessed 21.12.2023).

7. Verkhovna Rada of Ukraine (2021), Draft Law "On amendments to the Law of Ukraine "On Tourism" and some other legislative acts regarding the basic principles of tourism development", available at: <https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/207782.html> (Accessed 21.12.2023).

8. Verkhovna Rada of Ukraine (2019), "On July 5, 2019, the Committee on Family, Youth Policy, Sports and Tourism held a "round table" meeting on the topic: "Medical tourism in Ukraine: realities and prospects"', available at: https://komsport.rada.gov.ua/documents/round_tab/74289.html (Accessed 21.12.2023).

9. Lviv Regional State Administration (2019), "Medical tourism: representatives of the Lviv region took part in a round table in Kyiv", available at: <https://old.loda.gov.ua/news?id=46065> (Accessed 21.12.2023).

10. President of Ukraine (2019), "The President of Ukraine proposes to cancel visas for a number of countries in order to stimulate medical tourism", available at: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-proponuye-skasuvati-vizi-dlya-nizki-krayi-56717> (Accessed 21.12.2023).

11. Slatvinska, L. (2020), "Aspects of accessible tourism development in Ukraine", *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, [Online], vol. 5, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1684> (Accessed 16.12.2023).

Стаття надійшла до редакції 11.04.2024 р.

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

Спеціальність 281

e-mail: economy_2008@ukr.net

viber: +38 050 3820663